

Dve kroni.

Učiteljski konvikt je namenjen
za vse učiteljstvo na Kranjskem,
Spodnjem Štajerskem in Primorskem.
Odbor.

Odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani« razpošilja pod gorenjim naslovom to-le vabilo:

»Pomagajmo si sami in pomagaj nam bo Bog!« Na to geslo se je odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« vedno opiral, in ne brez uspeha. V desetletnem društvenem obstanku je zložilo ljudsko učiteljstvo iz svojih krvavih prihrankov in s podporo svojih prijateljev nad 20.000 K zgradbenega kapitala. Vsa čast zavednemu učiteljstvu, posebna čast pa še našim vrlim koleginja m, ki hodijo pri tem humanitarnem podjetju z učitelji z roko v roki ter imajo za »Učiteljski konvikt« še posebnih zaslug. Vsako leto so pa prispevali svoj dar na žrtvenik učiteljskega konvikta skoraj vedno isti učitelji in iste učiteljice, dočim jih je mnogo izmed nas brezbrizno gledalo, kako se njih tovariši in tovarišice pehajo in trudijo za boljšo bodočnost učiteljskih sirot in otrok. Vendar krivice ne smemo nikomur delati, zakaj marsikdo izmed našega stanu se je že večkrat izrazil, da bi prav rad daroval za učiteljski konvikt vsaj **dve kroni na leto** ter postal član »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«, če bi prišel kdo k njemu po ti **dve kroni**.

Da ustreže podpisani odbor tej želji, zato je uvedel v ta namen čekovni promet učiteljskega konvikta, št. 865.506, da tem potem pobere od vsakega učitelja in vsake učiteljice na Kranjskem, Spod. Štajerskem in Primorskem 2 K vsako leto.

Zato se obrača podpisani odbor do p. n. učiteljstva s ponižno prošnjo, da se poslužuje tega čekovnega prometa ter s pomočjo priložene poštne položnice vpošlje vsak učitelj in vsaka učiteljica »Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani« za tekoče leto 2 K letnine.

Da si pa prihrani odbor mnogo stroškov in dela, zato razpošilja na večrazredne šole po eno samo položnico, prosi pa hkrati tem potem p. n. gg. nadučitelje, da pobere pri svojem učiteljstvu letnino 2 K ter po priloženi poštni položnici pošljejo ves nabrani denar odboru, ki bo vse zneske objavljaj v »Učiteljskem Tovarišu«. V ta namen je pa treba zapisati imena darovateljev oziroma članov na drugi strani položnice ter prilepiti v tem slučaju tudi znamko za 5 h.

Vsak učitelj in vsaka učiteljica, ki plača »Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta« na leto **dve kroni**, postane v zmislu § 8. društvenih pravil pravi društvenik.

Pomagajmo si sami in pomagaj nam bo Bog!

»Zrno do zrna...«

* * *

Odbor nam javlja, da so prejela 1. tega meseca to vabilo vsa šolska vodstva na Kranjskem, dne 1. priložnjega meseca ga prejmo vsa šolska vodstva na Spodnjem Štajerskem in dne 1. grudna vsa šolska vodstva na Primorskem.

Vse učiteljstvo prosimo, da se brez izjeme odzove odborovemu vabilu, da tako s primeroma majhnimi posameznimi doneski skupno izdatno pomnoži zgradbeni kapital. Na ta način nabereмо vsako leto lahko lepo vsoto

in tako pridemo najhitreje do svojega doma, ki bo učiteljstvu v čast in ponos, njega otrokom in sirotam pa v tolažilno in varno zavetje.

Važno nalogo imajo sedaj šolski voditelji, ki jim bodi sveta dolžnost, da se čimprej in čim izdatneje odzovejo tu objavljenemu vabilu.

Analeptično pismo.

Dragi gospod urednik!

Da Vam naj pišem kaj novega, svežega? Da že omagujete v najhujšem boju, v boju za obstanek, za vsakdanji hruh? Da Vam že upadajo moči in pohaja pogum? Vem, v takih bojih je treba junakom tolažila in krepila, nečesa, kar jim vzravna duha in jim vlije v žile novih sil; nečesa, kar jim dvigne padajoči up, da se oko razvedri ob pogledu v lepšo bodočnost. Nekaj tako novega, tako svežega je stari, zaprašeni latinski pregovor: Kogar sovražijo bogovi, ga napravijo učiteljem!

Pa kaj so bogovi, njihovo sovraštvo? No, mi mlajši smo se že precej odvadili, iskati po kopitu starikavega materijalizma zunaj sebe... vse je v nas... v nas samih so bogovi, je moč in pomoč. Ta resnica filozofskega idealizma naj Vas drži nad vodo in zanese na suho. Nočem Vam danes te velike resnice na drobno tolmačiti. Čemu razlagati, ko jo gledamo živo pred seboj? Vidimo pred seboj živi, realizirani idealizem, a vidimo, da še spi ta silna moč; nositelj se je še ne zaveda.

Bramanska legenda pripoveduje: bog Višnu se je spet učlovečil in se igral kakor otrok na trati. Njegova mati mu slučajno pogleda v usta in prevzeta, trepetajoča zagleda vso moč in veličastvo nebes, a božji otrok se nedolžno dalje igra, kakor bi niti ne slutil, kaj nosi v sebi. To nezavedno moč kaže slovensko učiteljstvo v svojem dejanskem idealizmu. In ta idealizem je vreden, da ga ovekoveči slovenska zgodovina, da ga visoko dvignemo in nanj opozorimo vse oči! Pomislimo: na eni strani slovensko učiteljstvo, tako slabo plačano, da ne more živeti, ker je premalo; da ne more umreti, ker je preveč. Na eni strani torej uboštvo in glad, na drugi strani močna, bogata stranka. In ta močna, bogata stranka vabi slovensko učiteljstvo v svoje naročje, ga hoče zavesti in javno pristavlja velike lonce, polne mesa. Kako hudobno glasno to cvrči in kako hudobno prijetno to diši; to ne diši več, to že duši! In kar v akordih zvenkečejo rumeni cekini in bijejo na gladno uho kakor sirenski glasovi. Ali te sirenske postave so nad pasom obilne, oblastne, trebušate, a po pasom stoje na kurjih nožicah, ki brskajo po gnojišču in gazijo po blatu. Ali slovenskim učiteljem se neče gnojišča ne blata; z okovanimi človeškimi stopali hočejo glasno stopati po ravni poti značaja, idealizma in svobode; in ta ravna pot slovenskih učiteljev je potlakana s spominskimi ploščami, v katere so vrezana imena sirenskih postav s kurjimi nožicami; in okovana stopala slovenskih učiteljev teptajo ta imena. Rajši svetlo svobodo in z ovsenjakom vrč vode, nego črno sužnost in polne mize v palači! Kaj hočejo sploh od nas ti ljudje, ki jih v njih poniglavosti tlačijo zavest, da tiče po duhu, volji, etični sili tako globoko, globoko pod nami? Komu ne imponira ta značaj, ta dejanski idealizem naših učiteljev, vzgojiteljev

naše mladine? Tako vzgaja idealizem, tako vzgaja slovenski učitelj! In kaj je vzgoja?

Tako dolgo moram ponavljati definicijo in pomen vzgoje, da postane v nezavesti speča sugestija ali instinkt, ki bi zbujal v nas samo tiste misli, želje in dejanja, ki merijo na vzgojo izobraženega, gospodarnega, varčnega, odločnega, podvzetnega, iznajdljivega, umetniškega naroda. Ako rubriciramo značaje v veliki drami, ki se igra na odru sveta in se imenuje zgodovina, dobimo dva tipa: človeka ki živi ponižno, pokorno, nesamostojno; ki potrebuje vedno nekoga, da ga vodi kakor dete na povodcu in zanj misli; ki se boji smrti in nevarnosti in pogodno, zadovoljno živi v danih razmerah, to je pasivni značaj. Na drugi strani vidimo človeka, ki je vedno nezadovoljen z obstoječim, ne pozna strahu, smrti se ne boji, življenje mu ne velja več ko druga sredstva, s katerimi hoče doseči svoj ideal: aktivni značaj. Kateri od obeh živi srečnejše, lepše življenje? Poglejmo samo v zgodovino polpreteklih časov, kjer rentarji revolucionarni Madjar in grozi italijanski bravo z bodalom in bombo; kjer preliva slovenski narod solze ganjenja in veselja, ko mu pripoveduje kakor velikemu otroku kak plačan hlapec ganljivo bajko o miroljubnih Slovanih . . .

Vzgoja je tisto delo, ki napravi iz človeka, kar hoče, kakor napravi kipar iz istega brezličnega ila lahko podobo ovčice ali volka. Človek se rodi na svet kakor prazna posoda, ki jo vzgojitelji napolnijo, kakor se jim zdi najprimernejše v dosego gotovih namenov. Vzgoja izvršuje najvažnejši posel, ustvarja za družabno življenje sposobne ljudi, torej podlago, na kateri se razvijajo vsi socialni pojavi. Vzgoja je torej najvažnejše, najodgovornejše človeško delo, ki ga izvaja šola, učiteljstvo. Iz teh premis prihaja sam ob sebi pomen in stališče učiteljskega stanu med drugimi stanovi. Če govorimo z vitalnega stališča slovenskega naroda, moramo reči: Šola je napravila iz brezlične, nezavedne mase to, kar je in bo; naše šole so studenci, iz katerih izvira naša narodnost, naše narodno življenje. Šola je najvažnejša narodna institucija, ki ji nikoli ne posvetimo dovolj skrbi in pozornosti. Kar žrtvujemo za šolo, to ni zavržen denar, to je naložen kapital, ki ga nobena nesreča ne konča, ki bo nosil stotere obresti. Še enkrat: šola je najsigurnejši kapital naroda, ki nosi največje moralne in materialne obresti. Te in take misli morajo s silo aksijoma pronikniti vse naše mišljenje.

Ne vem, kako naj bi imenoval človeka, ki se samo za hip ustavlja in pomišlja, na prvo mesto v deželnem proračunu postaviti šolski kredit, priznati, da se za šolo nikoli dosti ne stori! In vendar se nahajajo brezvestni, narodnemu napredku sovražni ljudje, ki rabulistično dokazujejo, da je izboljšanje učiteljskih plač le osebna zadeva učiteljev, da pride v korist samo gotovim osebam. Tu ne gre za personalno zadevo gotovega stanu, z izboljšanjem učiteljskih plač se izvrši samo potrebno narodno delo, ki dvigne in popolni našo narodno vzgojo. Naši učitelji so organi, katerih funkcijo imenujemo narodno vzgojo. In o tem je prepričan vsakdo: čimbolj hranimo, negujemo kak organ, da tem točnejše, uspešnejše, izdatnejše funkcijonira. To je edino pravo stališče, s katerega se mora presoditi in dognati izboljšanje učiteljskih plač. In če pomislimo, koliko težkega, potrebnega dela še čaka naših šol! Izboljšanje učiteljskih plač je z narodnega stališča tako nujna zadeva, da zahteva izrednega kredita. Koristi bodo: 1. narodna vzgoja se dvigne, ker se

ji učitelji posvetijo z večjo pridnostjo in z večjim veseljem; 2. svoboda in neodvisnost narodne šole se razširi; 3. učiteljskemu stanu se poviša ugled in olajša delovanje v javnih zadevah.

Večkrat slišimo: sedanji takozvani kulturni boj med liberalci in klerikalci je čisto osebna borba med advokati in duhovniki za premoč in vlado v narodu. In ta boj se vrši v taki obliki, kakor ne bi bilo v narodu še drugih, morda važnejših stanov s posebnimi interesi. Temu sebičnemu, nizkemu boju dveh stanov napravimo konec le na ta način, da se tudi drugi stani organizirajo in samostojno nastopijo v politični areni. — Koliko resnice je na takem govorjenju, tega nočem tukaj na drobno preiskavati; samo toliko se lahko reče, da so deloma učitelji sami krivi svoje materialne mizerije. Premalo se zavedajo kakor stan med stanovi, nekateri še vedno mislijo, da niso samostojen stan, ampak le služen privesek drugemu stanu. Korist naroda zahteva svobodno, neodvisno šolo, neodvisno učiteljstvo. Izboljšanje plač ni nikaka milost, učitelji se ne smejo ponižati do nobenega kompromisa, slovenski učitelj ima dolžnost, v interesu narodne vzgoje zahtevati to izboljšanje. Učiteljstvo bodi pripravljeno, da si ga bo moralo z lastno roko priboriti. Nič strahu! Zavedno in organizirano učiteljstvo je taka moč, tako močan stan, da mu ni treba živeti od milosti in muh drugih stanov. Že slišim tajno, prihuljeno kihanje, vidim pomenljivo spogledovanje: stan brez akademične izobrazbe naj nastopa samostojno: Oh, ti ljubi Bog, če si kdaj znal latinsko in grško spregati in sklanjati in si to zdaj korenito pozabil, da si zdaj sposobnejši za samostojno narodno delo? Kaj takega samo misliti, se sramujemo vsi pravi akademiki, ne da bi si s tem pljuvali v lastno skledico, kakor se glasi stereotipna rečenica. V narodnem delu odločuje samo značaj, volja in zdrav razum!

Organizacija in moderna, aktualna izobrazba, ki je ne daje nobena šola, ki si jo človek pridobi s privatno pridnostjo, ta dva faktorja socialne moči sta učiteljem na razpolago in odvisna samo od njih močne volje in resnosti.

Temelji moderne izobrazbe so: 1. filozofija; 2. sociologija; 3. nacionalna ekonomija. Nov mejnik vstane v razvoju slovenskega učiteljstva, ko se začne učiteljstvo sistematično, dosledno, resno baviti s filozofijo, sociologijo in nacionalno ekonomijo, ko si slovenski učitelj prisvoji kot duševno last nauke iz teh treh modernih disciplin. Brez tuje pomoči bo učiteljstvu težko, izvršiti ta duševni preporod. Kje najdejo naravnih pomočnikov in svetovalcev ko pri slovenskih visokošolcih in mlajših akademikih? Združeni učitelji in visokošolci naj tvorijo eno narodno gardo, naj skupno nastopajo, prirejajo javna predavanja, shode in veselice. Takoj se naj sestavi odbor iz učiteljev, visokošolcev in akademikov, ki naj napravi načrt, po katerem se uresniči duševna reformacija; ta odbor preskrbi knjige, časopise in knjižnice ter ustanovi ljudsko univerzo.

Tako na zunaj in znotraj organizirano, pripravljeno učiteljstvo ne bo živelo v odvisnosti, od milosti drugih, samo si bo rezalo kruha. Tak učitelj ne bo učitelj samo med štirimi stenami svoje učne sobe; okolo takega učitelja se bo zbiral tudi odrasli narod in iskal sveta in pouka pri njem. Učitelj vedno in povsod: to bodi ideal slovenskemu učitelju!

Učiteljska mizerija je samo pars pro toto, je samo poljubni, slučajno vzeti zgled vse naše kulturne in politične mizerije. Vsak gospodar propade, ki ne dela letnih računov. Samo naša veleslavna javnost noče nič vedeti o politični in kulturni bilanci zadnjih let, ali smo v narodnem napredku aktivni ali pasivni? Životarimo kaotično življenje, ni nobene skupnosti, ni vseobsežne organizacije, ni železne, brezobzirne discipline: vsak dela po svoji glavi in po svoje zapravlja narodni kapital. Politična in kulturna anarhija, da ni hujše mogoče! Zanimivo delo bi bilo, enkrat naše narodno življenje analizirati in kritikovati. Po tej anarhiji trpe vsi stanovci, ves narod.

Živimo v težkem, sesedenem, gnilem in okuženem zraku. Zdravega preprihanja in vetra je treba! Način narodnega življenja, javno naziranje in čuvstvovanje, ves duh časa se mora premeniti in prisposobiti novim, lepšim smotrom. Ali nam je že kdo napisal knjigo o slovenskem problemu? In slovenski problem ekzistira ter vprašuje, kaj je historična naloga slovenstva, kako stališče zavzemajo Slovenci napram slovanskim bratom, geografskim sosedom? Zlasti, katero vlogo nam je odkazala priroda v svetovnem prometu in gospodarstvu, kakor posnemamo iz svojega značaja, zgodovine, zemljepisne leže in svetovne politične konstelacije? Naša politična modrost ne sega preko plota domačega gnojišča. Kaka lokalna neumnost se napihne in zakvasi v veliko politično afero, tako se slepari javno zanimanje in obrača v napačni tir. Duh našega časa: cinicizem, kvietizem, apatija, samopašni solipsizem, alkoholizem. Posebno cinizem je tista pošast, ki ima že svojo šolo v literaturi in vsako pametno misel in dejanje že v kali onemogoči s tem, da jo podlo osmeši in hudobno zasumniči.

Omenil sem že gori, da imamo dva glavna tipa historičnih značajev, da tišči in duši kakor mora živo, nemirno slovensko kri bajka o miroljubnih Slovanih. Bajka o miroljubnih Slovanih je najpodlejša laž in najnesramnejša falzifikacija zgodovine, in to laž moramo izbičati iz lenih misli množice ter vrniti slovenski krvi nje svobodo in pravico. S tem nikakor ne pozivljem, da vzgajajmo narod v duhu macedonskih komitašev, v duhu bombe, mine in dinamita. Odločno moramo pobijati tisto malo strujo, ki sili nekje na dan, in odločno zavrniti tistega političnega prijatelja, ki je zadnjič ironiziral: »Ha, Slovenci, ha, to bodi narod in še besede »političen umor« ne pozna? . . . Tak narod, Bog se ga usmili; requiescat in pace!« V kali moramo zadušiti take misli, ki bi utegnile naš narod samo upropastiti. Da, tudi Slovani so bojeviti in krvoločni in — tega nas ni treba biti prav nič sram! — a samo takrat, kadar se napadeni branijo, zakaj Slovan je defenzivna natura. O tem priča slovanska historija, literatura, znanstvo in filozofija. Slovanski učenjak knez Peter Kropotkin pobija Darwinov »boj za obstanek« kakor umetno, izmišljeno, od močnega slabemu vsiljeno frazo. Rus Kropotkin dokazuje, da ne vlada v prirodi »boj za obstanek«, ampak princip medsebojne pomoči. Res, tako vidi v prirodi samo pošteno, neskajeno slovansko oko, tako čuti samo gorko in usmiljeno slovansko srce. Darzwinizem se maje in podira na vsi črti. Spominjam se, kako me je pred leti zavrnil starejši prijatelj, ko sem z mladeniško navdušenostjo branil Darwina: »Beži, beži, Darwin je navaden političen spekulant; fraze »boj za obstanek« ni iznašel Darwin, marveč pregrešni, razbojniški angleški politiki. Mi potrebujemo frazo »boj za obstanek«, da upravičeno zatremo male narode, ti

glej, da frazo znanstveno utemeljiš in ji podeliš najvišjo sankcijo prirode!« — Bledi in gasne tudi Darwinova ideja razvoja, da se razvijajo živali druga iz druge polagoma, s prehodi. Botaničar de Vries uči nasprotno, da se plemena in vrste ne razvijajo, ampak skokoma nastajajo brez prehodov. De Vries je objavil to idejo šele pred tremi leti in jo imenuje mutacionizem; boljša bi bila beseda katastrofizem. Katastrofizem je hipno, skočno izpreminjanje in nastajanje in pripadajoča teorija, katastrofa je taka hipna, nepričakovana izprememba. Katastrofizem uči tudi ruski botaničar Sergej J. Koršinski in francoski biokemičar Armand Gautier. Vse se vrši katastrofalno! Katastrofizem navdaja trpeče, zatirane mase z novim upom in pogumom: morda nam prinese katastrofa ene noči več nego prirodni počasni razvoj stoletij! S posebnim veseljem navajajo frazo »boj za obstanek« sovražniki Slovanov, posebno Pangermani. In vedno iščejo novih teorij in hipotez, da potolažijo očitajočo vest. Tak novi uk je tudi takozvana »teorija ras« (Racentheorie), ki jo je postavil klerikalni francoski grof Gobineau in jo sedaj mastno eksploatira v pangermanske namene Nemeč Chamberlain. Na podlagi te plemenske teorije je proglasil Germane za »Edelrace, Herrenvolk«, ki ima od prirode nalogo, kulturno misijo, Slovanom in drugim narodom vsiliti svojo kulturo in jih germanizirati. A vsaka strast zaslepi človeka. Plemenska teorija uči, da tvori bistvo plemena kri, ne jezik ali drugi znaki; plemenska teorija je dvorezen meč v nemških rokah in daje slovanskim politikom imenitno orožje v roke in jim nalaga dolžnost, da rešijo germanizirane brate. Torej revindikacija na vsi črti. Naše pahodnje politično geslo: revindikacija!

Še mnogo novega, svežega bi vam imel pisati dragi g. urednik, pa za danes bodi dovolj! S prirojenim, že tolikrat plemenito osvedočenim idealizmom in značajem vztrajajte na sedanji poti; ta pot je edino prava in samo ona privede Vas in Vaše nezasluženo trpeče tovariše do onega uspeha, ki ga Vam vsi Slovenci želimo v interesu narodne vzgoje: Vsi želimo in se trudimo, da se magari katastrofalno izpremeni stari latinski rek v novo, prikupno obliko: Kogar ljubijo bogovi, ga napravijo učiteljem!

Iskreno Vas pozdravljam in ostajam vedno vdani

dr. Peter Asasinič.

V Celju, koncem septembra 1904.

Zborovanja „Saveza hrv. učiteljskih društava“.

(Dalje.)

Ako pogledamo imenike, tedaj vidimo, da vkljub vsi opreznosti in strogosti imamo še vedno dosti šolskih zamud. Ko bi uvedli nerazdeljen čas poučevanja, bi bil poset šole rednejši. Mogli bi namreč lažje odstraniti one vzroke, ki so izven šole in otrok. Tako bi n. pr. roditelji rajši pošiljali otroke v šolo, ker bi popoldne lahko otroke uporabljali pri delu. Na Nemškem so v več krajih vprašali starše, ali jim je nerazdeljen ali razdeljen čas poučevanja ljubši. Ko so n. pr. v Dortmundu vprašali delavce, pa jih je 95% bilo za nerazdeljen čas pouka.

V Križevcih (bivališče govornikovo) je šolski odbor sklenil z večino glasov, da se uvede nerazdeljen čas pouče-